

# κυκλαδικά θέματα

ΧΡΟΝΟΣ Ε΄  
ΤΕΥΧΟΣ 25

— Γράμματα • Ιστορία • Λαογραφία • Πολιτική • Επίκαιρα —



Γιάννη Γκύζη: Δρομάκι στον Πύργο της Τήνου.  
(Ζωγραφική σε χαλκό. Σχετ. σημείωμα στη σελ. 58).



Σίμος Μιλτ. Συμεωνίδης  
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΟΣΜΟΓΟΝΙΚΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ  
ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1707 ΣΤΗ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗ  
ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΑΘΟΛΙΚΟ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟ ΝΑΞΟΥ  
ΑΝΤΩΝΙΟ ΓΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΙ

(Συνέχεια από το προηγούμενο)

»Το έτος λοιπόν 1707, στις **23 Μαΐου**, ημέρα Δευτέρα, την ώρα που ανέτελλε ο ήλιος, οι κάτοικοι της Αγίας Ελένης παρατήρησαν στον κόλπο που ανοίγεται μπροστά από το Κάστρο που λέγεται Σκάρος και μεταξύ των δύο νησίδων Καμμένων που ονομάζονται κοινώς Μικρή και Μεγάλη Καμμένη (δηλ. Brugiate = ψημένες) να επιπλέει μια ξέρα η οποία κατά πρώτη εντύπωση έμοιαζε με πλοίο που είχε ναυαγήσει στους υφάλους και κατευθύνονταν για να τσακιστεί στη Μικρή Καμμένη προς την οποία έδειχνε να βρίσκεται πλησιέστερα. Το γεγονός έδωσε αφορμή σε μερικούς ναυτικούς του τόπου να θελήσουν να το λαφυραγωγήσουν· πηγαίνοντας όμως, διαπίστωσαν αμέσως τι ακριβώς συνέβαινε και διαδόθηκε παρευθύς από τους ίδιους η είδηση ότι δεν επρόκειτο για ναυαγισμένο πλοίο, αλλά για έναν καινούργιο ύφαλο που είχε αρχίσει να αναδύεται από την άβυσσο της θάλασσας και που με δυσκολία μπορούσε ακόμη να παρατηρηθεί.

Την επομένη ημέρα, **24 Μαΐου**, διάφορα άλλα άτομα, τόσο κληρικοί, όσο και λαϊκοί, παρακινημένοι από περιέργεια για το παράξενο του πράγματος, θέλησαν να πάνε αυτοπροσώπως να το δουν, γιατί δεν μπορούσαν εύκολα να πιστέψουν όσα έλεγαν οι ναυτικοί, αλλά μόλις επείγαν επιτόπου και βεβαιώθηκαν πέρα ως πέρα γιαυτό που έβλεπαν με τα ίδια τους τα μάτια, ήταν αδύνατον πλέον να αμφισβητήσουν μια αλήθεια

τόσο αυθεντική. Ανάμεσά τους υπήρξαν και οι πιο θαρραλέοι που θέλησαν να αποβιβαστούν στο νέο αυτό ύφαλο που ακόμη εκινείτο και μεγάλωνε κάτω από τα πόδια τους όπως έβλεπαν με τα μάτια τους, μεταφέροντας από εκεί διάφορα περίεργα και πολύ ωραία πράγματα για φάγωμα, μεταξύ των οποίων πολλά οστρακοειδή ασυνήθιστου μεγέθους και θαυμάσιας γεύσης. Βρήκαν και άλλα πράγματα επάνω στην ξέρα, τα οποία επέπλεαν στο νερό σε αφθονία, ενώ ο ύφαλος που μεγάλωνε σε ύψος, παρείχε, όπως μπορούσε να πει κανείς με βεβαιότητα στους καλούς εκείνους ανθρώπους, ό,τι καλύτερο για διαβίωση είχε παραγάγει η θάλασσα.

Τη μεγαλύτερη εντύπωση προξένησε ένα είδος πέτρας που από πρώτη εντύπωση έμοιαζε με αληθινό ψωμί μισοπαξιμαδιασμένο, στην πραγματικότητα όμως δεν ήταν παρά ελαφρόπετρα ευγενέστατου είδους που ξεπερνούσε όλες τις άλλες που υπάρχουν σκόρπιες σε όλες τις παραλίες της Ευρώπης. Δυο ημέρες πριν από την ανάδυση αυτού του σκοπέλου, **στις 21 του ίδιου μηνός**, είχε γίνει αισθητός σε όλο το νησί ένας σεισμός μεταξύ δωδεκάτης μεσημβρινής και μίας, που δεν μπορεί να αποδοθεί σε άλλη αιτία παρά σε εκείνην της μετακίνησης αυτής της μεγάλης μάζας από πέτρα, την οποία ο Δημιουργός της φύσης έκρυβε ζηλότυπα από τα μάτια των θνητών για ένα διάστημα τόσων αιώνων. Αυτό υπήρξε το μοναδικό σημάδι που έ-

δωσε το νέο αυτό νησί κατά την ανάδυσή του και η μοναδική τρομάρα όταν το πλησίασαν, γιατί μετά την πρώτη εμφάνισή του στην επιφάνεια μέχρι τις **13 ή 14 Ιουνίου** το έβλεπαν πάντοτε να μεγαλώνει, τόσο σε μήκος, όσο και σε ύψος με τον ίδιο αθόρυβο τρόπο, χωρίς δηλαδή να κάνει τον παραμικρό κρότο και χωρίς να προξενεί σε κανέναν άλλη ταραχή, εκτός από την αβεβαιότητα για το τι μπορούσε να ακολουθήσει την ανάδυσή του.

Το νησί αυτό είχε ευχάριστη εμφάνιση, χρώμα λευκό και σχήμα στρογγυλό, επιφάνεια λεία και έμπειροι άνθρωποι που είχαν αποβιβαστεί σαυτό στις αρχές Ιουνίου, βεβαίωναν ότι είχε μέχρι τότε περιφέρεια μισού περίπου μιλίου και ύψος μεγαλύτερο από 20-25 πόδια· το μεγάλωμά του δεν ήταν ευδιάκριτο μετά 4-5 ημέρες και πολλοί άρχισαν να πιστεύουν ότι είχε σταματήσει εντελώς η ανάπτυξη του. Ο καθένας προσπαθούσε να καθυσηχάσει τον εαυτό του και όλοι φαντάζονταν ότι δεν έπρεπε πλέον να υποφέρουν λέγοντας οι μιν στους δε ότι το νησί δεν μεγαλώνει πλέον και ότι ήδη είχε φτάσει στο τέλος της ανάπτυξής του, λέγοντάς το περισσότερο για παρηγοριά και σιγουριά τους, παρά για την αλήθεια.

Τελικά όμως η θάλασσα που ήταν πολύ ταραγμένη και σκεπασμένη από υδρατμούς, λόγω της ανάδυσής της νέας γης, έκανε όλους να τη βλέπουν από ημέρα σε ημέρα πιο θολή, όχι τόσο από ταραχή εξαιτίας της νέας γης που ακόμη εκινείτο λίγο, όσο από την ανάμιξη μιας ποσότητας διαφόρων σπανίων υλικών που έβγαιναν ακατάπαυστα ημέρα και νύκτα από τα βάθη εκείνων των τρομερών αβύσσων.

Το θειάφι ήταν το πιο κοινό και έκανε όλη τη θάλασσα να φαίνεται χρωματισμένη από τις ακτές της Σαντορίνης μέχρι 20 περίπου μίλια μακριά· διακρίνονταν περισσότερο στον περίγυρο του νέου ύφαλου γιατί αυτός εκινείτο και κοντά του είχε μια θερμοκρασία ιδιαίτερη

που την αντιλαμβάνονταν όλοι εκείνοι που προσπαθούσαν να τον προσεγγίσουν. Αυτό ήταν και η αιτία που μεγάλος αριθμός νεκρών ψαριών βρέθηκε στην παραλία, ήταν δε διάχυτη μια φοβερή μυρωδιά που εμόλυνε τον αέρα της περιοχής και των κατοίκων, μολονότι σε απόσταση τριών μιλίων μακριά και συνηθισμένων να δοκιμάζουν συχνά παρόμοιες καταστάσεις. Καθένας ομολογούσε πως η θερμοκρασία των νερών, για την οποία μέχρι τότε υπήρχαν αμφιβολίες και δεν ήταν απόλυτα βεβαιωμένο, ήταν πλέον πραγματικότητα και ότι αντί να μειώνεται, κάθε ημέρα γίνονταν και πιο υψηλή.

Όλα αυτά άρχισαν να προκαλούν και πάλι φόβο και να διαλύουν την τόλμη των πιο θαρραλέων που δεν αποφάσιζαν πλέον, όπως πριν, να αποβιβαστούν στο νέο νησί, όπου προηγουμένως επήγαιναν μαγεμένοι από ευχαρίστηση παρά από αξιόπαινη περιέργεια. Ο φόβος μεγάλωνε περισσότερο όταν μια Παρασκευή απόγευμα, στις **16 Ιουλίου**, την ώρα που έδυε ο ήλιος, είδαν να διακρίνονται, μεταξύ του νέου νησιού και της Μικρής Καμμένης, σαν μια μεγάλη αλυσίδα, βράχοι μαύροι και σκούροι που έβγαιναν από τα βάθη της θάλασσας, περίπου 17-18 τον αριθμό, διαχωρισμένοι λίγο μεταξύ τους αλλά που έδειχναν κατά τρόπο ευδιάκριτο ότι γρήγορα επρόκειτο να ενωθούν και να προσκολληθούν στο νέο άσπρο νησί. Οι ίδιοι αυτοί βράχοι που (εκείνο) το βράδυ μόλις διακρίνονταν οι κορυφές τους, άρχισαν να δείχνουν την επομένη ότι μεγάλωναν παράξενα.

Την **επομένη Κυριακή**, γύρω στις 4 μετά το μεσημέρι (;) άρχισαν να βλέπουν για πρώτη φορά να εξέρχεται καπνός που έμοιαζε σε πυκνότητα και χρώμα με εκείνον που βγαίνει από καμίνι πυρακτωμένο. Την ίδια ώρα ακούσθηκαν υποχθόνιοι κρότοι προερχόμενοι από το κέντρο του νέου νησιού που ήταν ακόμη σκεπασμένο από τη θάλασσα.

Όλος ο κόσμος, τρομοκρατημένος



περισσότερο από κάθε άλλη φορά, δεν είχε πλέον στο μυαλό του τίποτα άλλο παρά πώς να σωθεί από το μεγάλο κακό που τον απειλούσε και πώς να γλυτώσει από την καταστροφή που πράγματι φαινόταν να πλησιάζει. Πολλές οικογένειες έφυγαν για να σωθούν στα γειτονικά νησιά, άλλοι αρκέστηκαν να αλλάξουν τοποθεσία και να καταλάβουν θέσεις στην ανοικτή ύπαιθρο πιστεύοντας ότι έτσι θα είχαν μεγαλύτερη ασφάλεια. Κατακυριευμένοι από φόβο, νηστικοί και με κοινές παρακλήσεις, άρχισαν σε όλο το νησί μακρές και γεμάτες πόνο λιτανείες με επικλήσεις στη θεία επέμβαση να θελήσει να ηρεμήσει η οργή του Κυρίου, αληθινά εξοργισμένου κατά των Σαντορινιών, που όπως μου εξήγησαν με λύπη, είναι ήδη αλλαγμένοι και διαφορετικοί από ότι ήταν προηγουμένως.

Οι πατέρες ιησουίτες της εκεί Αποστολής, με αφορμή τα γεγονότα εκείνα, έκαναν πολλές παρακλήσεις, συμβούλευαν το λαό και τον ανακούφιζαν ακούοντας σε μεγάλο αριθμό γενικές εξομολογήσεις, διαπιστώνοντας προφανή σημεία μεταστροφής του. Οι Έλληνες επίσης έκαναν και αυτοί, παραδειγματιζόμενοι από τους δικούς μας Λατίνους, πολλές παρακλήσεις, επικαλούμενοι το έλεος του Θεού.

Εκείνες τις ώρες δεν υπήρχε θέμα κανενός σχίσματος στη Σαντορίνη. Οι πατέρες ιηουίτες εξομολογούσαν τους χριστιανούς και των δύο δογμάτων αδιακρίτως. Σε περιοχές όπου δεν υπήρχε λατινική εκκλησία έψαλλαν οι ιερείς μας χωρίς κανένα εμπόδιο στις άγιες τράπεζές τους και έκαναν κηρύγματα με μεγάλη ευχέρεια και επιτυχία, όπως ακριβώς λειτουργούσαν σε εκείνες του δικού μας δόγματος. Λόγω των πονηρών καιρών τα πράγματα έχουν αλλάξει. Εδώ και τρία χρόνια το Ελληνικό Πατριαρχείο, με το να διακείται εχθρικά όσο ποτέ άλλοτε εναντίον των Λατίνων, έχοντας την υποστήριξη της σημερινής Κυβέρνησης της Οθωμανικής Πύλης,

μας εμφανίζει σήμερα ως εναντίους και απειθείς προς το Κράτος, όπως εκείνους που κάνουν ομολογία πίστωσης στον καθολικισμό, με συνέπεια να προβαίνει κάθε τόσο σε θλιβερές ενέργειες διώξεων που ακούστηκε ότι συμβαίνουν ιδιαίτερα το χρόνο αυτό στο ειρηνένο νησί. Με προφάσεις λιτανειών, ο Έλληνας σχηματικός (ορθόδοξος) επίσκοπος, έχει ξεσηκώσει το ποίμνιό του με σκοπό να καταλάβει μερικές εκκλησίες μας καταστρέφοντας τα αλτάρια μας και προετοιμάζοντας τις πιο απίθανες καταστάσεις προκειμένου να προέλθει στο χειρότερο αρπάζοντας ακόμη και τις πέτρες και τα ιερά σκεύη. Τα δεινά θα ήταν ακόμη μεγαλύτερα εάν εμείς, οι προϊστάμενοι του Λατινικού Δόγματος και της καθολικής θρησκείας, δεν επιζητούσαμε την προστασία της αυτού βασιλικής μεγαλειότητας μέσω του προθυμότετου πρεσβευτού της κυρίου Marchese de Friol του διαπιστευμένου στην Οθωμανική Πύλη.

Έτσι λοιπόν έγινε δυνατό να πιστέψουν ότι παρόμοιες βεβηλώσεις υπήρξαν οι αφορμές για να πέσει στα κεφάλια των κατοίκων αυτών το φραγκέλιο του Θεού και να διανοηθούν ότι υπήρξε η τιμωρία για τους αμαρτωλούς του νησιού.

Εν τω μεταξύ οι βράχοι για τους οποίους μιλούσαμε ενώθησαν μεταξύ τους έγιναν ένα σώμα και σχημάτισαν άλλο ένα νησί, τελείως διαφορετικό από το πρώτο λόγω της φωτιάς, που τόσο έκανε τους κατοίκους να τρομοκρατηθούν, και αναδύθηκε τελείως γύρω στις **19 Ιουλίου 1707**. Ήταν ωστόσο φοβερό πράγμα και παράξενο να βλέπουν κάθε βράδυ στην κορυφή του ύψαλου που πρόσφατα είχε δημιουργήσει η φύση μπροστά στα μάτια των θνητών, αριθμό εκπληκτικών μικρών φλογισμένων καμινιών από τα οποία έβγαιναν ζωηρές φλόγες που αληθινά είχαν τέτοια συχνότητα όμοια με τις φωταφίες που κάνουν στην έναρξη κάθε έτους στην ένδοξη εκείνη πόλη της Ρώμης κατά την ο-

λονυκτία προς τιμήν των πριγκήπων και κατά την επέτειο της στέψης των υψηλοτάτων ποντιφικών.

Μια βραδυά που παρατηρούσαν διάφορα φαινόμενα ή σημεία στο νέο ύφαλο, είδαν ξαφνικά στον ουρανό ένα άλλο, όχι λιγότερο παράξενο και φοβερό από εκείνα του νέου νησιού. Τούτο έλαβε χώρα περί τα τέλη **του ειρημένου μηνός Ιουλίου** στις μιάμισυ περίπου τη νύχτα και το είδαν εκείνοι οι νησιώτες. Εμφανίστηκε στο μέσο ακριβώς του ουρανού σε σχήμα φλογισμένης λόγχης και χάθηκε αμέσως ώστε δεν έδωσε την ευκαιρία να το παρατηρήσουν λεπτομερώς· φάνηκε ότι ξεκίνησε από την Ανατολή με κατεύθυνση προς τη Δύση και ότι απειλούσε το Κάστρο του Σκάρου, όπου διαμένει το μεγαλύτερο μέρος των δικών μας Λατίνων.

Το Κάστρο αυτό του Σκάρου έχει πάρει το όνομά του από κάποιον Scauro, Ρωμαίο ευγενή, ο οποίος την εποχή των αρχαίων Ρωμαίων ενίσχυσε την οχύρωσή του και είχε την εποπτεία σε ολόκληρο το νησί. Βρίσκεται σε ένα βράχο επικλινή περιτριγυρισμένον από τη θάλασσα, πανύψηλο, μαύρο και τρομακτικό στη θέα με περίγυρο ενός περίπου μιλίου, η δε αναρρίχηση σαυτών είναι υπερβολικά δύσκολη και προξενεί φόβο ακόμη και στους πιο τολμηρούς και ανδρείους. Υπάρχουν συνολικά εκατό σπίτια κτισμένα κατά το πρότυπο των τειχών και σαυτό βρίσκεται η καθέδρα του σεβασμ. λατίνου επισκόπου και του μεγαλύτερου μέρους του κλήρου του και η σύνοδος των κανονικών που υπηρετούν ταπεινά την έδρα εκείνη. Σαυτό υπάρχει και το μοναδικό μοναστήρι καθολικών μοναζουσών σε ολόκληρη την Οθωμανική Αυτοκρατορία, του Τάγματος του Αγίου Δομνίκου που ανέρχονται σε 18 ή 20 και από ό,τι διεπίστωσα κατά την πραγματοποίηση της αποστολικής επίσκεψης αυτής της Εκκλησίας προ οκτώ χρόνων μπορώ να διαβεβαιώσω ειλικρινά ότι διαβιούν δυσχερέστατα με μεγάλους περιορισμούς και θρησκευτικότη-

τα σε σύγκριση με οποιοδήποτε άλλο και κανονικά διοργανωμένο μοναστήρι της Χριστιανοσύνης. Στο ίδιο Κάστρο βρίσκεται ακόμη και η έδρα των πατέρων ιησουιτών της επαρχίας Παρισίων, οι οποίοι με τις αξιέπαινες πνευματικές ασκήσεις τους διατηρούν την καθαρότητα της καθολικής πίστης και την ευλάβεια στην Αγία Αποστολική Έδρα στους πολλούς, σε σύγκριση με άλλα νησιά, καθολικούς οι οποίοι θα είχαν αρκετά αυξηθεί αν δεν υπήρχε η απάνθρωπη διώξη που πρόσφατα ξεκίνησαν οι προαναφερθέντες σχισματικοί εναντίον του Λατινικού Δόγματος.

Επειδή λοιπόν αυτό το Κάστρο βρίσκεται πλησιέστερα προς το νέο ύφαλο κι ήταν, λόγω θέσεως, πολύ εκτεθειμένο σε οποιοδήποτε θα μπορούσε να συμβεί ξαφνικά δυστύχημα, εγκαταλείφθηκε και εκκενώθηκε από τους κατοίκους του, εκτός από τον σεβασμιότατο Κρίστο, τις προειρημένες μοναχές και τους πατέρες ιησουίτες που παρέμειναν για να μη δημιουργηθεί μεγαλύτερος φόβος στον κόσμο, ο οποίος λόγω των γεγονότων, είχε ήδη φοβηθεί.

Εν τω μεταξύ το καμμένο νησί αναπτύσσονταν καταπληκτικά και εκτεινονταν κυρίως από τα μεσημβρινά προς τα δυτικά, όπου η θάλασσα στα ίδια αυτά σημεία φαινονταν πιο θολή και πιο περικτική σε θειάφι και βιτριόλι· το χρώμα των νερών ήταν πιο θολό και ορμητικό, ο καπνός πιο πυκνός και άφθονος, η φωτιά και οι φλόγες πιο μεγάλες και φοβερές αλλά περισσότερο από όλα η δυσωδία με την οποία είχε κατακλυσθεί όλη η περιοχή, είχε γίνει τόσο ανυπόφορη που έπιανε την αναπνοή ακόμη και των υγιών ανθρώπων, όσο και των ασθενικών, και έφερνε συχνές λιποθυμίες και εμετούς σχεδόν σε όλους. Τους έκανε να αισθάνονται ότι βρίσκονται επάνω σε πλοίο όπου γίνεται γενική εκφόρτωση και όπου η δυσσομία, ανακατεμένη με σκόνη και κατράμι, ήταν ίδια με εκείνην της σεντίνας που κάνει να νοιώθουν άρρωστοι σε θυελλώδεις και-

ρούς και οι πλέον έμπειροι ναυτικοί. Αυτή η μυρωδιά, που δεν ήταν καθόλου ευχάριστη, υποχρέωνε τους κατοίκους να αναζητούν τρόπο προστασίας, χωρίς να μπορούν να καταφύγουν κάπου μολονότι προσπάθησαν να την αποφύγουν· λόγω αντιθέτων ανέμων που φυσούσαν επάνω στο νησί, σε κάποια περιοχή του στη αισθάνονταν λιγότερο από ότι στο υπόλοιπο, όμως λιγότερο ή περισσότερο ήταν δύσκολο να την ανεχθούν.

Η δυσσομία αυτή επέφερε δυσάρεστες επιπτώσεις στο μεγαλύτερο μέρος των προχωρημένων στην ηλικία οργανισμών και κατέστρεψε τους περισσότερους αμπελώνες. Ένας παράξενος πυκνός καπνός που έμοιαζε σαν ένα τεράστιο βουνό που σηκώνονταν από το μέσον του νέου νησιού, με τη βοήθεια μιας αντίθετης πνοής του αέρα, κατέκαψε και κατέστρεψε **στις αρχές Αυγούστου**, σε διάστημα πιο λίγο από τρεις ώρες, όλον σχεδόν τον σταφυλόκαρπο που ήταν ανάγκη να τρυγηθεί πολύ σύντομα και ιδιαίτερα (κατέστρεψε) εκείνους τους αμπελώνες, που βρίσκονταν προς τα μεσημβρινά.

Κάποια μέρα πραγματοποιήθηκε μια εκπληκτική μεταμόρφωση στα δυο αυτά νησιά σε σημείο που μόλις μπορούσαν να ξαναφέρουν στο νου τους τις προηγούμενες μορφές τους. Το λευκό, που είχε σταματήσει να αναπτύσσεται, έγινε σημαντικά υψηλότερο, το μαύρο και καμμένο μεγάλωσε σε μήκος και τα δύο δε μαζί, μολονότι διαφορετικά σε χρώμα, έδειχναν να συνδέονται μεταξύ τους και φαίνονταν σαν ένα, όπως ακριβώς είναι σήμερα. Οι ατμοί, που διακρίνονταν ακόμη και στα πιο απομακρυσμένα νησιά τού Αρχιπελάγους και η φωτιά είχαν δημιουργήσει νέα ανοίγματα· οι υποχθόνιοι κρότοι εξακολουθούσαν και ήταν πιο συχνόι και πιο ευδιάκριτοι και πότε - πότε από το μέσον του νησιού ακούγονταν σαν βολές μεγάλων κανονιών και σαν εκρήξεις όπως εκείνες που κάνουν τα πυροτεχνήματα της Ρώμης· στον αέρα εκσφενδονίζονταν άπειρες

πυρακτωμένες πέτρες και ήταν τέτοιος ο θόρυβος και ο πάταγος που έτρεμαν τα σπίτια και οι πιο γερές οικοδομές ωσάν να γίνονταν σεισμός. Αρκετές φορές είδαν τις καταστροφικές αυτές πέτρες να ανυψώνονται στον αέρα σε μεγάλο ύψος και στη συνέχεια να πέφτουν σαν πολλοί και τεράστιοι τροχοί μέσα στη θάλασσα τρία περίπου μίλια μακριά.

Κατά τη διάρκεια αυτής της βροχής από πέτρες που έμοιαζε με βομβαρδισμό, παρατήρησαν να βγαίνει μια μεγάλη λάμψη όμοια με εκείνη των πιο ισχυρών κεραυνών και μετά να εξέρχεται, με υπερβολική ταχύτητα, ένας μαύρος καπνός ανακατεμένος με τέφρα σε τέτοια μεγάλη πυκνότητα που με δυσχέρεια μπορούσε να τον διαλύσει ο αέρας· έτσι είδαν να σχηματίζεται ένα τεράστιο νέφος με διάφορα χρώματα, το οποίο και εγώ πρόσεξα εδώ στη Νάξο, όμως πιο αραιό, που πήγαινε σιγά - σιγά να διαλυθεί σε λεπτότατη σκόνη που έπεσε τελικά σαν βροχή σε ολόκληρη τη γύρω περιοχή και ιδιαίτερα πάνω στη Σαντορίνη και σκέπασε ολόκληρο τον τόπο. Παράλληλα ακούγονταν ένας φοβερά δυνατός κρότος που είχε τη δύναμη έξι ή επτά κανονιοβολισμών ριχμένων ταυτόχρονα στο ίδιο σημείο.

Η φωτιά γίνονταν από ημέρα σε ημέρα πιο ανοιχτόχρωμη και φάνταζε στα μάτια των νησιωτών σαν κάτι το συνταρακτικό από το οποίο οι άνθρωποι περιμεναν να ακολουθήσει τη νύκτα κάτι χειρότερο. Κάθε βράδυ υπήρχαν και νέα φυσικά φαινόμενα πολύ διαφορετικά που δημιουργούσε η φωτιά από τα διαφορετικά σχήματα που έπαιρνε κατά την έξοδό της από το νέο νησί. Τη μια στιγμή πίστευες ότι δεν ήταν παρά τέφρα πυρακτωμένη που πήγαινε να σκορπίσει πάνω στον ύφαλο, για ένα διάστημα εμφανίζονταν όλα σαν μια φλόγα, άλλες φορές έλεγες πως ήταν αληθινά ένα πραγματικό ξέσπασμα των ισχυροτέρων πυροτεχνημάτων που έπεφταν σαν μεγάλες βόμβες και φορτώματα από πυρακτωμένες πέτρες ικανές να

πλήξουν τα μεγαλύτερα και πιο ισχυρά οικοδομήματα. Το συχνότερο ήταν πέτρες μετρίου μεγέθους, μα σε τόσο μεγάλο αριθμό που τις περισσότερες φορές σκέπαζαν εντελώς το πλησιέστερο νησί το οποίο έμοιαζε κατάφωτο σε σημείο που να τυφλώνει τον καθένα.

Αυτές οι τρομερές εκρήξεις που ως τώρα λέγουν ότι ακούγονταν αραιά μέχρι τα τέλη Αυγούστου, τον **Σεπτέμβριο** έγιναν πιο συχνές και τον **Οκτώβριο** συνεχείς και σήμερα φαίνεται ότι δεν σταματούν σχεδόν ποτέ. Και είναι αλήθεια ότι ο κρότος δεν είναι τόσο ισχυρός και αλλεπάλληλος, οι πέτρες που πετάγονται δεν είναι ούτε τόσο μεγάλες ούτε τόσο πολλές, η αναταραχή και το βράσιμο της θάλασσας φαίνεται ότι έχει μειωθεί, τα νερά που ήταν τελείως θολά έχουν αρχίσει να βρίσκουν το προηγούμενο χρώμα τους, η δυσωδία που άλλοτε ήταν τόσο ανυπόφορη στο νησί δεν γίνεται πλέον αντιληπτή εδώ και δύο μήνες, όμως (γεγονός αξιοθαύμαστο) ο καπνός γίνεται κάθε ημέρα πιο πυκνός, μαύρος και άφθονος, οι φλόγες είναι μεγαλύτερες όσο ποτέ πριν και φθάνουν μέχρι τον ουρανό, οι υποχθόνιοι κρότοι είναι συνεχείς και τέτοιας έντασης που δεν ξεχωρίζουν από τα μπουμπουνητά και η βροχή της τέφρας και του κονιορτού είναι πράγματι καθημερινή επάνω στο νησί. Ο χωρικός δεν πιστεύει ότι οι σπορές, που μόλις είχαν αρχίσει να βλαστάνουν, θα αναλάβουν από το πλήγμα, και ο ναυτικός λιγότερο ριψοκίνδυνος από πριν αρκείται να είναι μαζί με τους άλλους θεατής των γεγονότων λόγω του μεγάλου φόβου από το ναυάγιο ενός σκάφους, που, θέλοντας να πλησιάσει περισσότερο προς το μέρος της φωτιάς παρά λίγο να καεί.

Συνοπτικά, το νέο νησί από ημέρα σε ημέρα γίνεται πιο περίεργο, περισσότερο τρομακτικό και λιγότερο προσεγγίσιμο και αντί να σταματήσει να μεγαλώνει με την είσοδο του χειμώνα, όπως πίστευαν μερικοί, συνεχώς αυξάνεται ειδικά προς το μέρος του νοτιά με κατεύθυνση προς τη Δύση, όπου φαίνεται ότι

η Φύση εργάζεται για να σχηματίσει ένα εξαιρετικό λιμάνι κατάλληλο για να φιλοξενεί μια μεγάλη αρμάδα με κάθε είδους σκάφη ώστε η Σαντορίνη να μπορέσει να γίνει κάποιαν ημέρα λιγότερο ευάλωτη από όσο μέχρι σήμερα.

Ιδού με ακρίβεια, σεβασμιότατοι πατέρες μου, όλα όσα μπόρεσα να συγκεντρώσω από τις πλέον πειστικές και ειλικρινείς πληροφορίες που μου μεταδόθηκαν από αξιόπιστα πρόσωπα της Σαντορίνης σχετικά με το νέο νησί από την αρχή της εμφάνισής του μέχρι σήμερα **20 Ιανουαρίου 1709**. Αφίνω στους φιλοσόφους και τους περιέργους να ερευνηθούν με λεπτομέρεια το γεγονός, καθώς και στους γεωμέτρους να με κατακρίνουν αν δεν έκανα μνεία σε έκταση (των πραγμάτων) και πιστεύω ότι είναι καλύτερα να στενοχωρηθώ με όσα θα με επικρίνουν και να βρεθώ εκτεθειμένος σε μια δίκαιη κριτική, παρά να μιλήσω απερίσκεπτα για κάτι που κανείς δεν γνωρίζει και που δεν μπορεί να γνωρίζει με ακρίβεια. Μ' όλα ταύτα όμως είναι θεμιτό να εκφέρω απλή γνώμη για όσα διεπίστωσα με τα ίδια μου τα μάτια και για όσα νομίζω ο λαός του τόπου που θεωρεί ότι δεν είναι υπερβολή να πιστεύει ότι η νέα ξηρά πρέπει μέχρι σήμερα να έχει περιφέρεια το λιγότερο τρία μίλια και περισσότερο από 35 ή 40 πόδια ύψος. Ελπίζω ότι με την πάροδο του χρόνου το ειρημένο νησί θα γίνει πιο προσπελάσιμο και να μπορέσω να κάνω μια πιο εμπειριστατωμένη έρευνα για να σας δώσω αναφορά περισσότερο ακριβή και πιστευτή, την οποία θα πραγματοποιήσω με μεγαλύτερη ευχέρεια και ακρίβεια, ώστε σε κάθε καιρό να ανταποκρίνεται στην εξυπηρέτηση των σεβασμιότητων σας των οποίων, με βαθύτατη γονυκλισία, κατασπάζομαι με σεβασμό τα κράσπεδα της ιερής πορφύρας τους, απομένοντας πάντοτε πρόθυμος στις εντολές σας.

Ο ταπεινός

**Αντώνιος Γιουσινιάνι**

Αρχιεπίσκοπος Νάξου και Πάρου»